

INTERNET
I CIUTADANIA**Ricard Faura i Homedes**

Societat de Coneixement, Secretaria de Telecomunicacions
i Societat de la Informació
BARCELONA_CATALUNYA

La Internet de les persones!

Les TIC, tecnologies de la informació i la comunicació, al servei dels ciutadans

Per tal d'aprofitar molt més les capacitats de l'anomenada «web social» cal, en primer terme, fomentar la «capacitació tecnològica» de les persones. JORDI PLAY

L'any 1999 em varen encarregar un article per a la *Revista d'Etnologia de Catalunya*, sobre l'impacte d'Internet a la nostra cultura⁽¹⁾. Ja fa cert temps doncs, i més, si parlem del món d'Internet i les TIC⁽²⁾, on 10 anys en representen 100. L'any 1999 la immensa majoria dels ciutadans no coneixien Internet. Es començava, però, a experimentar un creixement exponencial: en deu anys, de 1996 a 2006, vàrem passar dels 45 milions d'usuaris al bilió i dels 250.000 llocs web als 80 milions. Els usuaris denominats 1.0 només consumien informació, mentre que els 2.0⁽³⁾ publicaven i per tant, generaven el contingut també. L'activitat d'aquests doncs, no tenia res a veure pel que fa a la intensitat de la seva participació.

In 1999 I was asked to write an article for the *Journal of Ethnology of Catalonia*, about the impact internet has on our culture⁽¹⁾. It's been some time, even more if we're talking about the world of internet and the TIC⁽²⁾, where 10 years represents 100. In 1999 the great majority of citizens had no knowledge of internet. It began, however, to experience exponential growth: in 10 years, from 1996 to 2006, we passed from 45 million users to 1 billion and from 250,000 websites to 80 million. The users named 1.0 only consumed information, whereas the 2.0⁽³⁾ published and therefore also generated content. The activity of these had nothing to do with regard to the intensity of their participation.

L'AUTOR

Llicenciat en Antropologia i diplomat en Ciències Socials per la Universitat de Barcelona, actualment treballa en l'impacte de les TIC en la nostra cultura. Cofundador de l'Observatori per a la Cibersocietat, és director del Servei de Societat de Coneixement, Secretaria de Telecomunicacions i Societat de la Informació.

El concepte 2.0 va ser admès ràpidament per tothom, ja fossin usuaris, empreses o els mateixos autors. També es va denominar web social. Una veritable aplicació 2.0 és la que millora com més persones l'utilitzen, per això la clau és l'equilibri entre els interessos personals i els col·lectius.

Tot aquest plantejament era possible sempre que la major part de la ciutadania tingués accés i sabés utilitzar les TIC de manera suficient com per a participar i aportar dins d'aquest entramat del 2.0. Entravem en el que el sociòleg Manel Castells va batejar com *societat xarxa*.

El treball i les relacions en xarxa es multipliquen per tantes vegades com nodes actius hi ha en aquesta xarxa. Aquests nodes no són més que persones o grups de persones que tenen una implicació superior i aporten els seus coneixements al servei de la xarxa. Són fonamentals doncs, les persones i els coneixements d'aquestes.

Aquests quatre estadis són: difusió del que representa usar les TIC tant a nivell personal com professional, possibilitat de utilitzar-les, el que es coneix com connectivitat

o accés, formació al ciutadà perquè estigui suficientment capacitat per fer-ne un bon ús i dinamització per part dels *dinamitzadors* o *connectors* que treballen en cada àmbit.

Hi ha però, visions clarament oposades pel que fa a les polítiques de potenciació d'ús de les TIC a la ciutadania, el que s'anomena capacitat tecnològica. En destacaria dues, les més oposades. La primera posa especial èmfasi en la creació d'unes bones infraestructures de telecomunicacions que facilitin una bona connectivitat per al màxim de ciutadans i ciutadanes possibles. Es té el convenciment que un cop tinguem això, si fos possible, la resta vindrà com a conseqüència d'aquest desplegament. És com si el fet de tenir escoles ja assegurés la bona utilització de les mateixes i, com a conseqüència, l'accés a l'ensenyament superior d'un bon nombre de ciutadans. Particularment crec que és una visió parcial, és fonamental gaudir de bones infraestructures de telecomunicacions però no és, ni molt menys, suficient.

Si considerem les infraestructures de telecomunicacions com unes infraestructures més, tant necessàries com poden ser qualsevol altre, cal que tinguin el mateix criteri de desplegament. Cal buscar què és necessari, on ho és i quan.

En aquests darrers anys s'està produint un fenomen que fins ara mai s'havia donat: s'estan creant infraestructures de comunicació (com considero les telecomunicacions), sense valorar abans les necessitats reals d'aquestes comunicacions. Fins ara les xarxes de comunicació es feien responenent a una necessitat clara i políticament es decidia donar un impuls. Com exemple tenim la creació de les vies romanes per necessitats militar i comercials del propi imperi. Els camins unien mercats i ciutats, les vies de ferrocarril van potenciar el desenvolupament fabril i el creixement urbà, les carreteres i autopis-

(1)

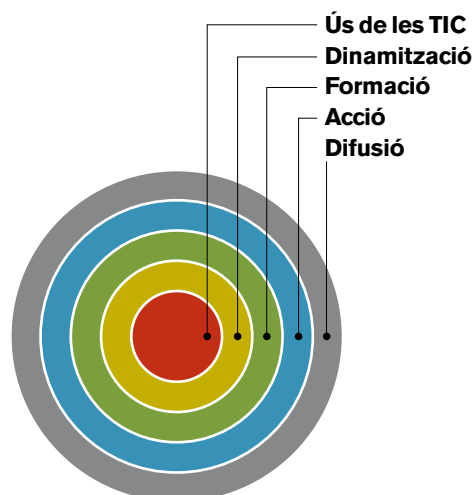
<http://www.raco.cat/index.php/revistaetnologia/article/view/48753/57137>

(2)

Tecnologies de la Informació i Comunicació

(3)

El concepte 2.0 va ser creat per Dale Dougherty de O'Reilly Media en una pluja d'idees amb Craig Cline de MediaLive per desenvolupar idees per a una conferència. Dougherty va suggerir que el web estava en un renaixement, amb regles que canviaven i models de negoci que evolucionaven. Dougherty va posar exemples - "DoubleClick era la Web 1.0, Google AdSense és la Web 2.0. Ofoto és Web 1.0; Flickr és Web 2.0." - en lloc de definicions, i va reclutar a John Battelle per donar una perspectiva empresarial, i O'Reilly Media, Battelle, i MediaLive va llançar la seva primera conferència sobre la Web 2.0 a l'octubre de 2004. <http://www.wikipedia.org>

Inhibidors culturals en l'ús de les TIC

El centre d'estudis Enter, juntament amb Telefónica y Red.es, va impulsar un treball l'any 2007, destinat a detectar un primer nivell d'aquests inhibidors, del que en destacaré alguns.

Els factors inhibidors d'ús de les TIC que van considerar més importants eren:

- La manca d'estudis.
- L'edat, a més edat menys ús, especialment a partir dels 45 anys i de manera molt marcada els 65 anys.

■ Els treballadors amb poca qualificació professional, amb especial incidència en les mestresses de casa i els jubilats.

■ Les llars amb pocs ingressos, a molta distància amb les llars amb ingressos més alts.

Tot això ens marca molt clarament al sector de la població més desafavorida com a potencials protagonistes de l'anomenada escletxa digital.

VARIABLES I LA SEVA CONFIGURACIÓ COM INHIBIDOR O IMPULSOR EN LA INTRODUCCIÓ, EXTENSIÓ I CONSOLIDACIÓ DE L'ÚS DE LES TIC

VARIABLE	FACTORS INHIBIDORS	FACTORS IMPULSORS
Estudis	No tenir els estudis secundaris complets	Tenir estudis secundaris complets i especialment universitaris
Situació laboral i ocupacional	Ser major de 45 anys, especialment a partir de 65	Ser menor de 45 i especialment de 25
Ingressos a la llar	Viure en una llar amb uns ingressos menors a 900 euros nets al mes	Viure en una llar amb uns ingressos a partir de 1.000, i especialment 2.100 euros
Actituds generals vers la tecnologia	Actituds negatives	Actituds positives
Actituds específiques vers les TIC en qüestió	Actituds tecnofòbiques	Actituds prototecnològiques

Aquests problemes amb la implantació de l'ús de les TIC tenen una excepció en el cas del telèfon mòbil, i posa en dubte moltes de les apreciacions a les que hem fet referència. Aquestes excepcions tenen la seva explicació en que:

■ Els seus usos van lligats a relacions directes entre les persones en la vida quotidiana.

■ El seu ús no exigeix cap qualificació professional i escasses habilitats personals.

■ Te una utilitat directa lligada a la quotidianitat.

■ L'ús del telèfon mòbil te un alt grau de capital relacional.

■ El seu ús lliga tant la relació instantània com la relació global entre persones.

EIXOS DE DISTÀNCIA ENTRE LA TELEFONIA MÒBIL VS. L'ORDINADOR I INTERNET

TELEFONIA MÒBIL	ORDINADOR + INTERNET
Usos lligats a les relacions directes entre les persones en la vida quotidiana	Usos lligats majoritàriament als supòsits convencionals de la educació el treball i l'oci
El seu ús no exigeix qualificació i demana poques habilitats	El seu ús exigeix major qualificació i demanda un major esforç per aprendre el seu funcionament
Utilitat directa: el seu ús deriva del contacte amb l'entorn personal en tot moment i situació	Utilitat aplaçada: el seu ús deriva dels requisits d'altres activitats (educatives, laborals, oci, etc.)
Molt alt grau de capital relacionat amb els àmbits familiar i amical	Grau mig de capital educatiu i econòmic vinculat a les TIC en la nostra economia
El seu ús expressa les característiques de relació instantània i global entre les persones	El seu ús expressa una millora tècnica que s'aplica a les pautes culturals i econòmiques clàssiques

tes tenien clarament un objectiu, així podríem anar repassant una per una cadascuna d'aquestes infraestructures fins arribar als nostres dies a les anomenades telecomunicacions. Les telecomunicacions trenquen la tendència que fins aquest moment havia existit i es passa a crear les infraestructures sense valorar-ne les necessitats abans.

Existeix el convenciment que les bones infraestructures portaran el us intensiu de les TIC. Estic molt més pels qui creuen que cal apostar clarament per l'impuls de l'ús de les TIC mitjançant els quatre estadis, que he esmentat anteriorment, amb un protagonisme per part de l'administració i dins d'una línia estratègica del propi govern.

Pel que fa a la cultura digital, no ens podem aturar en les infraestructures, és com si anys enrere tot l'esforç s'hagués centrat en construir biblioteques, pensant que tant els llibres com els lectors vindrien com a conseqüència d'aquestes. Va caldre una determinació clara dels governs durant molts anys i de fet, la feina en aquest sentit encara continua.

Cal tenir present però, els condicionants o *inhibidors culturals* que es tenen en el moment de posar en marxa qualsevol d'aquestes polítiques o accions enfocades a un impuls de l'ús de les TIC. Aquests inhibidors culturals ens han d'ajudar a posar més o menys incidència en les accions sabent-ne també, els topalls que ens podem trobar.

Tenim doncs un radiografia bastant clara de per on poden venir els problemes i quines poden ser les possibles solucions. Cal destacar però, que moltes d'aquestes solucions passen per facilitar molt les coses a les persones que potencialment estan més allunyades de tenir un ús més quotidià de les TIC. A nivell econòmic, tant les facilitats que han posat les operadores que han centrat més els esforços en fidelitzar al ciutadà que en la compra de l'aparell, com la visió que dona la utilitat del aparell que fa que el preu del mateix sembli més relatiu, han ajudat a aïllar els aspectes econòmics com un dels inhibidors, aspecte que si que te encara força pes pel que fa a l'ús del PC i la seva connexió a la xarxa.

Aquesta tasca, que tant be han fet les operadores telefòniques i que tenen encara pendent pel que fa als preus de les línies d'ADSL, en aquest moments els més cars d'Europa, caldrà que també les facin les grans marques distribuïdores de pcs, d'acord amb les administracions públiques, sempre que es vulgui accelerar aquest procés sense esperar un assoliment «natural» amb la incorporació de les generacions més joves al mercat laboral.

Caldria però, donar un pas més i estudiar quins han estat les claus de l'èxit d'altres països i cultures pel que fa a l'ús de les TIC. És el que en podríem dir els *desinhibidors* que han fet possible aquest salt no només qualitatiu sinó també quantitatiu. Cal tenir en compte, els condicionants de cada lloc que faciliten aquesta ús les TIC, com poden ser els geogràfics, econòmics i, fins hi tot, climatològics, i que fan de cada indret i país un lloc únic i diferents dels altres. Es fa impossible una formula magistral que sigui vàlida per a tothom.

En els següents dos gràfics extrets del informe anual de la Fundació Orange, any 2010⁽⁴⁾, queda evident la diferencia entre els usos de les TIC entre països europeus. Destaquen països com Holanda, Finlàndia, Dinamarca i Suècia,

(4)

Web de la Fundació Orange.
<http://www.informeeespana.es/docs/eE2010.pdf>

L'equilibri entre els interessos personals i col·lectius esdevé una de les claus de volta de la innovació cultural, sorgida arran el desplegament de les webs socials. CITILAB

amb unes característiques geoclimàtiques molt allunyades a les del nostre país, fet que, a ben segur, afavoreixen aquest lideratge.

L'altre gràfic al que vull fer referència, també extret del mateix informe de la Fundació Orange, corrobora el que s'ha dit en aquest mateix article, sobre la necessitat d'una intervenció dels govern per donar aquest impuls definitiu de l'ús de les TIC.

Les tres principals raons del perquè el ciutadà diu que no utilitza les TIC i en concret internet, són: la manca de necessitat, l'excés de cost econòmic de la connexió o l'absència de la banda ampla a la seva llar.

En el primer dels casos calen unes decidides accions de difusió a tots els racons del país, explicant que són les TIC i en que els poden ajudar en el seu desenvolupament personal i professional. En el segon dels casos, cal facilitar llocs on es puguin connectar els ciutadans i a la vegada els puguin acompanyar

i ajudar en aquests primers passos. Estem parlant d'instal·lacions conegudes com a telecentres o Punt Tic en el cas de Catalunya. Cal remarcar però, que les instal·lacions no ho són tot ni molt menys. L'element humà és fonamental en aquest espai amb figures com són els *dinamitzadors o dinamitzadores*, agents que seran els principals responsables d'ajudar al ciutadà engrescant-los a ser uns usuaris actius de la xarxa. És el que he denominat «última milla de la Societat del Coneixement»⁽⁵⁾.

A més a més, la funció dels telecentres facilita l'aspecte fonamental pel desenvolupament d'una xarxa arrelada al territori, l'existència dels connectors que són les persones que tenen la visió oberta cap a la col·laboració amb altres agents de la xarxa i a la vegada animen a tot l'entramat social del seu territori a participar-hi. «La xarxa social catalana es caracteritza pel seu gran dinamisme però, a la vegada, pel seu hermetisme. És aquí on la figura del connector esdevé com una figura

(5)

<http://ricardfaura.blogspot.com/2010/12/los-telecentros-la-ultima-milla-de-la.html>

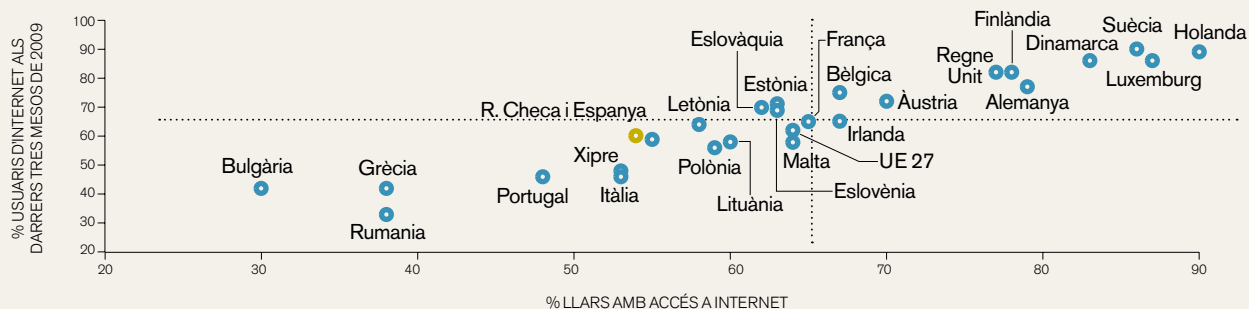
(6)

Blog de Ricard Faura i Homedes: http://bit.ly/blog_ricardfaura

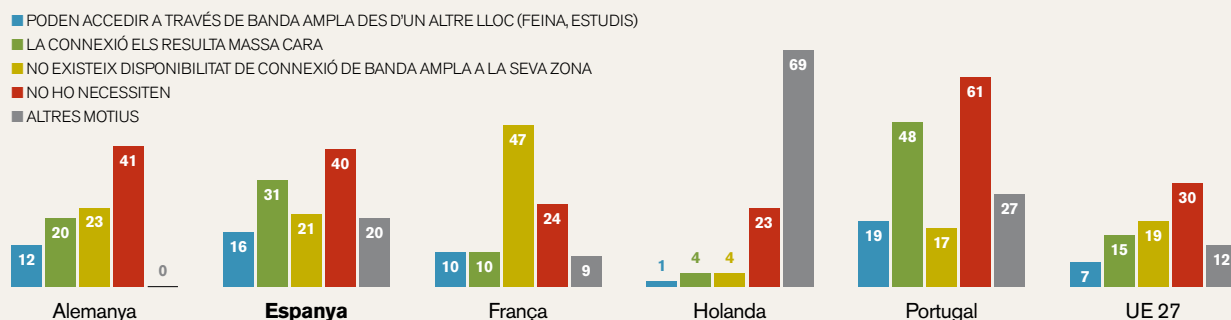
(7)

El Web semàntic és un projecte que té com a objectiu crear un medi universal per a l'intercanvi d'informació significativa (semàntica), d'una forma comprensible per a les màquines, del contingut dels documents de la Web. Amb això es pretén ampliar la interoperabilitat dels sistemes informàtics i reduir la mediació dels operadors humans en els processos intel·ligents de flux d'informació. El pare de la idea, Tim Berners-Lee, creador del Web i fundador del W3C, proposa que la Web semàntica serveixi per a ampliar la capacitat de la World Wide Web mitjançant els estàndards, els llenguatges d'etiquetatge i altres eines de processament relacionades. <http://ca.wikipedia.org>

Llars amb accés a Internet i usuaris d'Internet a la UE, 2009

Raons per les quals no es disposa d'accés a banda ampla, 2009

FONT: eESPAÑA 2010 A PARTIR DE EUROSTAT (2009)

cabdal, difondre i amplificar tot aquest dinamisme a l'exterior es fa només gràcies els respectius connectors que estan treballant dins de cada projecte, associació, ateneu, club... Les TIC poden fer molta feina en aquest sentit. El concepte de xarxa està més que arrelat en l'entorn de les TIC i poden transmetre aquesta "filosofia" molt més fàcilment que qualsevol altre mitjà.»⁽⁶⁾

Cap a la web 3.0

Després de fer un petit viatge en el temps, caldria situar-nos en el moment actual i el desenvolupament que han tingut les TIC i la Xarxa en concret. Entraríem en el que es denomina la web 3.0, concepte que va ser creat l'any 2006 per John Markoff, corresponent del diari New York Times a Silicon Valley. Markoff es va voler referir al nou concepte de la web «intel·ligent» i que utilitzaria eines com l'anomenada web semàntica⁽⁷⁾, les cerques mitjançant un llenguatge natural i l'aprenentatge de les màquines. La web semàntica facilitarà trobar respostes a qüestions concretes. Aquestes respostes diuen que s'adaptaran molt més al llenguatge natural, cosa que vol dir una programació molt més precisa i la potenciació de la intel·ligència artificial o la utilització de «màquines intel·ligents» interconnectades entre si, és part del fenomen que anomenen *Cloud Computing*⁽⁸⁾.

És en aquest punt on algunes persones diuen que hem entrat dins de la *Internet de les coses*, on les màquines, els sensors i la intel·ligència artificial dominarà la xarxa. Particularment em permeto discrepar dient que cada cop més estem davant de la *Internet de les persones*, on cada cop més les màquines estan al servei d'aquestes persones, fent el trànsit per la xarxa molt més senzill i amigable, obrint cada cop més les portes a tot tipus de ciutadà, vingui d'on vingui amb les prioritats i creences que tingui. La tecnologia està cada cop més al servei de l'home, trencant les ja velles creences dels perills de la ciència, tantes vegades relatat tant en obres literàries com poden ser *1984*, de George Orwell, *Un mon feliç*, d'Aldous Huxley, o *Nosaltres*, de Yevgeni Zaimiatin, o en la pel·lícula *2001 una odissea de l'espai*, de Stanley Kubrick, i fins i tot, en la que es considera primera obra de ciència ficció i que ha estat portada incontables vegades a la pantalla, *Frankenstein o el modern Prometeu*⁽⁹⁾.

Per acabar, vull remarcar que darrera de qualsevol projecte TIC hi ha un o més noms i cognoms que fan que aquell projecte tingui èxit. Són les persones les que fan que els projectes tinguin èxit, la tecnologia per si sola no arriba enlloc. Cal vetllar i ajudar aquestes persones que són els veritables protagonistes de l'impuls de la societat de la informació. ■

(8)

Cloud Computing és la computació basada en Internet, mitjançant el qual els servidors proporcionen recursos compartits, programari i dades als ordinadors i altres dispositius de la demanda, com succeeix amb la xarxa elèctrica. Cloud computing és una evolució natural de l'adopció generalitzada de la virtualització, l'arquitectura orientada a serveis i computació d'utilitat. Els detalls s'abstreu dels consumidors, que ja no tenen necessitat d'assessorament tècnic, o el control sobre la infraestructura de tecnologia «en el núvol» que els dona suport.

(9)

És una obra literària de l'escriptora anglesa Mary Wollstonecraft Shelley. Publicat l'any 1818 i emmarcat en la tradició de la novel·la gòtica. Es considerat com el primer text del gènere Ciència Ficció.

BIBLIOGRAFIA

Alexander, J.; Seideman, S. (ed.). *Culture and Society. Contemporary debates*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.

Castells, M. *La ciudad informacional. Tecnologías de la información, reestructuración económica y el proceso urbano regional*. Madrid: Alianza Editorial, 1995.

Castells, M. *La era de la información. Economía, sociedad y cultura*. Vol.1: *La sociedad red*. Madrid: Alianza Editorial, 1997.

Castells, M. *La galaxia Internet*. Barcelona: Plaza y Janés, 2001.

Castells, M.; Borja, J. *Lo local y lo global. La gestión de las ciudades en la era de la información*. Barcelona: Taurus, 1997.

Downey, J.; McGuigan, J. *Technocities. The culture and political economy of the digital revolution*. Londres: Sage, 1999.

Echeverría, J. *Telépolis*. Barcelona: Destino, 1994.

Faura i Homedes, R. «Globalització versus localització, incompatibilitat o convivència al ciberespai?». *Revista d'Etnologia de Catalunya*, núm. 14, abril 1999.

Faura i Homedes, R. «La cultura local en el ciberespacio». A: *Antropología del Ciberespacio*. Quito: Editorial Centro Cultural Abya Yala, 1999.

Finquelievich, S. (coord.) *iCiudadanos a la red! Los vínculos sociales en el ciberespacio*. Buenos Aires: Ciccus, 2000.

Galindo, J. «Cibercultura, ciberespacio, ciber sociedad. hacia la construcción de mundos posibles en nuevas metáforas conceptuales». A: *Cuadernos Mass Culturas*, León: Universidad Iberoamericana, 1998.

Piscitelli, A. *Ciberculturas*.

Barcelona: Paidós, 1995.

Rodrigo Alsina, M. *Comunicación intercultural*. Barcelona: Anthropos, 1999.

Tapscott, D.; Williams, A. D. *Wikinomics. la nueva economía de las multitudes inteligentes*. Barcelona: Paidós, 2007.

Torrent, J.; Vilaseca, J. «L'economia del coneixement i l'empresa xarxa». A: *L'empresa xarxa. Tecnologies de la informació i la comunicació, productivitat i competitivitat*. Barcelona: UOC. Ariel, 2008.

Van Dijk, J. *The Network Society*. Londres: Sage, 1999.